

Voltak évek, hogy Soros minden év-nyitóra és évzáróra eljött a CEU-ra. Ez a kép 2016 júniusában készült

Soros, a különc

Multimilliárdos, akiről azt tartják, hogy lehetőségeihez képest viszonylag szerényen él. Pengeeszű spekuláns, aki ha emberekről van szó, naiv és rossz döntésekre hajlamos. Celebritás, akinek 500 jó barátja van, és egy sincs. Örökös vitatkozó, aki mindenkinek ellentmond, és magával szemben is elvárja a kritikát. **Ellentmondásos, megosztó ember, akinek az értékrendjével lehet vitatkozni, de teljesítményét elvitatni aligha. A maga példáján, nulláról indulva, azt tanulta meg, hogy a sikert pénzben mérik, a befolyást pedig sikerben. Azért lett befolyásos, mert a pénzvilágban példátlanul sikeres volt, és azért lett a világ egyik leggazdagabb embere, hogy befolyásolhassa a világ folyását. Soros György egyszerre sztárbefektető és világmegváltó küldetéstudattal bíró filantróp, de legfőképp gondolkodó, mindig mindenről másképp gondolkodó ember.**

ÍRTA: **F**Ek**T**e**M**Es**E**

Még éppen a német márka idejében, a 2000-es évek legelején történt az eset, hogy Soros György hitelkártyái rakoncátlankodni kezdtek. Az Essen belvárosában álló Essener Hof elegáns recepcióján minden bizonnyal valami banális technikai malőr állhatott elő, Soros hiába húzta elő a zsebéből egyik aranykártyáját a másik után, csak nem tudta kifizetni a szállodai szobát.

Nem sokkal korábban történetesen egy magánrepülővel érkezett a városba egyik könyvének németországi bemutatójára, Teplán István, a Közép-Európai Egyetem (CEU) akkori rektorhelyettese ment ki elé a reptérre az egyetem Mitsubushi kisbuszával. „Viccés helyzet volt, a recepciósnak talán nem is tudta, hogy a vendég egyetlen kártyájával megvehetné a komplett szállodát, és Gyuri nem olyan, hogy ezt kicsit is érzékeltetné. Ott tipródtunk, és mivel nálam sem volt elég készpénz, végül Jánost, a sofőrt hívtam segítségül – idézi fel Teplán –, tudva, hogy Jánosnál mindig van benzinpénz.”

Végül valóban ő rendezte a számlát, és hogy ne kerüljön bajba, le is papírozták a tranzakciót. Hónapokkal később a CEU pesti könyvelésén okozott némi derűtséget a gondosan iktatott essen cetli – Teplán István ma már kuncogva

sajnálkozik, hogy nem keretezték be. Ritka kordokumentum lenne János csupa nagybetűivel: „Kölcsönadtam Soros Györgynek 100 márkát a benzinpénzből.”

Nem mindennapi epizód ez olyasvalaki életében, akinek az elmúlt negyven éve arról szól, hogy dollármilliárdokat oszt szét a világban egy általa követendőnek tartott társadalmi rend érdekében, és akinek inkább az okozhat kellemetlen perceket, hogy amerre megfordul, két lábon járó pumpolható pénzeszsáknak látják. Persze ez is érthető, hiszen címszavakban az egész világ ismeri Soros György példátlan karrierjét.

A tizenéves zsidó srác, aki túlélte Budapest náci megszállását, majd nincstelen sihederből a világ egyik leggazdagabb emberévé vált. A félelmetes tőzsdecápa, aki felfoghatatlanul sokat keresett a pénzpiacokon, még az angol fontot is bedöntötte. A messiástudatú filantróp, aki – majdnem – minden vagyonát arra áldozza, hogy alapítványhálózatán keresztül az értékrendje szerint alakítsa a világot. A magát bukott filozófusnak tartó gondolkodó, aki tucatnyi könyvben és soktucatnyi cikkben, markánsan hallatja hangját minderről, ami számára égető: az emberi természetről, a piacok tökéletlenségéről, kapitalizmusról, demokráciáról, Európa vagy Amerika jövőjéről.

Vívódó, tépelődő ember, mondják az őt közelebből ismerők, aki egy-egy írásában, néhány interjúban magát is szívesen elemzi. Apja, Soros Tivadar nemrég újra kiadott

könyvének előszavában így ír szüleiéről: „Mindkettőjüket szívből szerettem. Apám volt a példaképem, anyám viszont az igazi bizalmasom. Mindketten énem részévé váltak, s e két oly különböző jellemű ember egész életemben tovább csatázik bensemben.”

Kritikai érzék és kívülálló különtség – ma is sok mindent megmagyaráz az anyai és apai örökség. A bizonyos körökben a világ megmentőjeként tisztelt, máshol első számú közellenségként utált Soros György sohasem rejtette véka alá, hogy befolyásolni akarja a világot

Egy emeleten ültek a brókerei, nem kétsoros öltönyben, inkább melegítőben, papucsban, odatapadva a monitorokhoz.

Ott éltek bent, körülbelül 30-40 ember, enni se kellett kimenniük, egész nap hozta nekik a partiszerviz a friss kaját, tálcaszámra az indiait, kolbászos pizzát, bármit, amit akartak.

sorsát. És azt sem titkolta, hogy minden üzleti sikerénél büszkébb rá, hogy – akárcsak annak idején apja tette – mindig mindenről másképp gondolkodik. (Soros György az ellene folytatott kampány óta nem nyilatkozik Magyarországon – igaz máshol se sokat –, a mi kérdéseinkre sem válaszolt. Portrékat nyilatkozatai, könyvei és az őt jól ismerő emberekkel folytatott háttérbeszélgetések alapján írtuk meg.)

A nyolcvanas évek New Yorkjában évente négyszer-öttször összeültek egy vacsorára a már hírnevet szerző bankárok, befektetők, tőzsdecápák. Róna Péter, maga is évtizedeken át New Yorkban élő sikeres befektetési bankár, egy ilyen vacsorán találkozott először Soros Györggyel a 80-as évek elején. Mindketten a körülbelül tízfős zárt körű vacsora vendégei voltak, olyan nagygúyuk ültek az asztal körül, mint a J.P. Morgan vagy a – 2008-as válságban aztán bedőlő – Bear Stearns vezérigazgatója. Róna a Schrodors befektetési bankház, Soros pedig saját befektetési alapja, a Quantum Fund színeiben volt jelen, piacokról, gazdasági, pénzügyi folyamatokról beszélgettek, azon az estén Japán volt éppen terítéken.

„Ezeken a vacsorákon általában abban a helyzetben találtam magam, hogy nem értettem egyet a többség véleményével, Gyuri meg aztán egyáltalán soha nem értett egyet senkivel, engem beleértve – idézi fel Róna Péter. – Ő ilyenkor nagyon udvariasan fogalmaz, nem provokatív, nem kihívó, inkább afféle tapogatózó egyet nem értés ez, amiből érdekes dolgok bukkannak ki.”

Az akkor kora ötvenes Sorost már jó ideje a Wall Street pénzügyi zsenijének tartották, jóllehet annak a vacsorának az idején épp túl volt egy igazán rossz perióduson. A tehetős magánszemélyek és intézményi befektetők pénzét forgató Quantum első sokéves bámulatos sikerszeriája, amikor is évente 30 százalékos vagy a fölötti hozamokat produkáltak,

'81-ben megtört, és rögtön 23 százalékos mínuszba rántotta az alapot. Sorosnak ráadásul más jellegű problémái is adódtak. Válfőfélben volt első feleségétől, a német Annaliese Witschaktól, összeveszett alapító cégtársával, Jim Rogersszel, aki végleg ki is szállt a Quantumból, és az is nyílt titok volt, hogy depresszióval küzd.

„Kissé, mondjuk, mániákus depressziós vagyok, de csak annyira, mint a tőzsde. Hasonlítunk egymásra, a tőzsde és én” – Soros őszintén beszélt

a hullámvölgyekről például egy '91-es budapesti, a Fészek Klubban elhangzott beszélgetésen (amelynek leirata a Kritikában jelent meg). Ez már azután volt, hogy a '87-es tőzsdekrachban újból megégette magát, és két-három nap alatt elvesztette a Quantum sok százmillió dolláros vagyonának egyharmadát. A '81-es és a '87-es – korántsem összes – bukás előtt, között és után sokkal több volt persze a parádés nyereség, így aktív alapkezelői évtizedei alatt Soros sokkal többször érezhetett eufóriát, mint – ahogy ő nevezi a bukást – letörést. (Legemlékezetesebb tranzakcióiról lásd külön cikkünket a 42. oldalon.)

Amikor öt évvel ezelőtt az LCH Investments rangsorolta a hivatalos adatokat amúgy elvélve közlő hedge fundok teljesítményét, Soros György került a világ valaha látott legjobb alapkezelőit soroló lista élére, hajszálnyival megelőzve a szintén legendás Ray Daliót, a Bridgewater Associates alapítóját. Azóta Dalio beelőzött, a tavalyi listán a 2011 óta már csak saját pénzét, illetve családjá, alapítványa vagyonát forgató Soros a második helyre futott be. Ezt a helyezést azzal a megdőbbentő számmal vívta ki, hogy csak a nettó nyereség, ami a Quantum Fund indulása óta képződött, 43,9 milliárd dollár (több mint 12 ezer milliárd forint) volt, vagyis 45 éves fennállása óta minden egyes évben majdnem egy-milliárd dollárt hajtott a befektetőknek. Körülbelül annyit, amennyit egyébként mostanában alapítványai révén évente szétoszt a világban.

Teplán István a 90-es években járt Soros New York-i irodájában az 57. utca és a 7. sugárút sarkán. „Egy emeleten ültek a brókerei, nem kétsoros öltönyben, inkább melegítőben, papucsban, odatapadva a monitorokhoz. Ott éltek bent, körülbelül 30-40 ember, enni se kellett kimenniük, egész nap hozta nekik a partiszerviz a friss kaját, tálcaszámra az indiait, kolbászos pizzát, bármit, amit akartak. Mindig rengeteg étel volt a számítógépek mellett.”

Voltak évek, hogy Soros magát is kőkeményen hajszolta, pár órákra járt csak haza aludni, és bevallása szerint egy ponton teljesen kikészítette magát. ’81-ben, miután Jim Rogers távozásával egyedül maradt az akkor néhány százmillió dolláros alap felelősségével, feltette magának a kritikus kérdéseket. „Mi a fontosabb: az alap vagy én? Az alap az én sikerem eszköze, vagy én magam vagyok az alap rabszolgája?” – olvasható a Soros on Soros (magyar kiadásban: Ő a Soros) című, legszemélyesebb hangvételű interjúkötetében.

Válasza tulajdonképpen már két évvel hamarabb körvonalazódott: 1979 az első év, hogy fekete diákok Soros-ösztöndíjjal tanulhatnak Dél-Afrikában – ez még messze volt a Soros-alapítványok ma látható globális hálózatától, de ott és akkor valami elindult.

...
Bárki, aki kicsit is ismeri a devizapiacok – Soros első számú játszóterének – örült világát, nem nagyon lepődik meg az árfolyamok és az idegek rendkívüli hullámszásán. A kivételes kockázat-, stressztűrés és hidegvér minimumelvárás a sokszoros tőkeáttételek világában, főleg, ha az ember olyan nagyságrendekben fogad, mint Soros György. „A devizapiaci tudás és tapasztalat körülbelül 15 százalékot ér, a pszichológiai felvérteztség további 25-öt, az infrastruktúra régebben sokkal többet, ma már csak ötöt, a likviditás mondjuk 15-öt, a tőlünk független tényezők, a szerencse meg kb. 40 százalékot” – nagyjából így lövi be a tartós siker tényezőit Karagich István, maga is sikeres devizakereskedő, a Blochamps Capital ügyvezető igazgatója. Amikor Sorost kérdezték erről, kamaszkori tapasztalatát szokta felhozni, nevezetesen, hogy a második világháború megtanította, hogy kiszámítsa a kiszámíthatatlant. De van ennél egy rejtélyesebb indoklása is: egyes napokon kínzó hátfájás gyötri, amit ő úgy fordít le, hogy valami nincs rendben a portfóliójával, sürgősen hozzá kell nyúlni bizonyos elemeihez.

„Talán az a legnagyobb ereje, hogy nem szeret bele a befektetéseibe, érzelem nélkül tekint rájuk. Ez elég ritka

képesség, mert bár nagyon nagy az egója, az nincs benne a befektetési döntéseiben. Nem mondja azt, amit nagyon sokan, hogy hiába megy erre vagy arra a piac, nekem akkor is igazam van” – Róna Péter kívülről nézve ezt látja Soros egyik nagy erényének. Példának a japán jen esetét és az úgynevezett Plaza-megállapodást hozza, amelyen Soros 1985 szeptemberében hatalmasat kaszált, miután nagy tételben eladási opciókat vásárolt a japán pénzre.

Később aztán olyan is volt, hogy nagyon sokat (egy nap alatt 600 millió dollárt) bukott a jenen, de ’85-ben történetesen hibátlanul ráérezett, hogy az akkori amerikai gazdasági problémák kezelése érdekében előbb-utóbb le fogják értékelni a dollárt, ezzel párhuzamosan pedig megugrik majd a jen, amitől remek áron fog tudni megválni. (A világ akkor öt legerősebb gazdasága – Anglia, NSZK, Franciaország, Japán és az Egyesült Államok – a New York-i Plaza Hotelben állapodtak meg a dollár leértékeléséről, innen az elnevezés.) „Soros egyik pillanatról a másikra milliárddolláros pozíciót fordított meg – mondja Róna Péter –, ez pedig nagy szellemi integritást és függetlenséget tükröz.”

Az érzelmek kizárása, a villámgyors döntések és az intuíció mellett van más is, amivel Soros kitűnt, és hírnevet szerzett. „Már New York-i karrierje kezdetén is tudható volt róla, hogy mindig eredeti, figyelemre méltó gondolatai vannak – emlékszik Róna Péter. – A 70-es években például felfedezte, hogy a németországi Siemens mérlegében több a készpénz, mint a cég teljes piaci kapitalizációja, tehát csak a nyilvántartott készpénzállomány több, mint amennyit a tőzsdén ér a vállalat. Egyszerű dolog, más is simán észrevehette volna ezt az anomáliát, és nyugodtan belenézhetett volna a német vállalatok könyveibe, mégsem tette.”

Persze az is igaz, hogy az Európából kivándorolt Sorost a remek német nagyvállalati beágyazottsággal bíró drezdai bankárfamília New York-i cége (az Arnhold és S. Bleichroeder) éppen azért alkalmazta a 60-as években, hogy a német részvényeket elemezze, és megismertesse az amerikai befektetőkkel. Soros hozzáférése a német vállalatokhoz így kézenfekvő volt, és lényegesen jobb, mint a Wall

Street hozzá hasonló ifjú titánjainak, de ettől még ki kellett szűrni a megfelelő számot, és le kellett vonni a fontos következtetést. „Soros volt az egyetlen, aki feltette a kérdést, hogy mi lenne, ha a céget nem a frankfurti tőzsdén jegyeznék, hanem a New York-in. Kijött egy tízszeres szorzó” – mondja Róna.

Innentől Soros egyre-másra jött a hasonló felfedezésekkel, a piaci anomáliák kihasználásának nagy mestere lett. A piacnak sosincs igaza jelszóval különösen a valutaárfolyamok ellentmondásai izgatták, kíméletlenül kipécézte az indokolatlanul alul- vagy felülértékelt devizákat bárhol a világon. Nekiment a thai bahtnak, a maláj ringgitnek és legfőképp, 1992 szeptemberében, néhány hét alatt bedöntötte

Soros kamaszkori tapasztalatát szokta felhozni,

nevezetesen, hogy a második világháború megtanította,

hogy kiszámítsa a kiszámíthatatlant. De van ennél egy rejtélyesebb indoklása is:

egyes napokon kínzó hátfájás gyötri, amit ő úgy fordít le,

hogy valami nincs rendben a portfóliójával, sürgősen hozzá kell nyúlni bizonyos elemeihez.

az angol fontot. Ez a manőver azonkívül, hogy egy nap alatt egymilliárd fontot hozott befektetési alapjának, a Quantum Fundnak, Sorost is egy csapásra híres-hírhedtté tette.

Neve egyé vált a világszinten rettegett gátlástalan spekulánséval, de legalábbis széles körben osztották azt a nézetet, hogy egy ország jegybankját még akkor sem ildomos megtámadni, ha azt az ember előre bejelenti. Aki ebben a kérdésben Soros mellé állt, úgy érvelt, hogy amit művelt, az a piac működőképességének legfontosabb bizonyítéka, a font később nélküle is leértékelődött volna, és mivel eleve nyíltan meghirdette a támadást, valójában szavahihető, egyenes ember. Pusztán azért nem lehet kritizálni, mert észrevesz egy piaci anomáliát, és azt ki is akarja használni.

Mások viszont azt vetették a szemére, hogy Soros végső soron a brit adófizetők zsebéből húzott ki hatmilliárd dollárt (ennyibe kerültek az angol jegybank fontot védő lépései), és amúgy is mindig magára szereti szabni a játékszabályokat. Már eleve az is arcátlanság, mondják a kritikusok, hogy a Quantumot egy, a Holland Antillákon bejegyzett offshore cég kezelte, és amíg meg nem szigorították a hedge fundokra érvényes szabályokat, befektetői – köztük Soros – le sem adózták rendesen a megkeresett nyereséget.

Mindenesetre maga a tranzakció mindenképpen bevonult a tankönyvekbe, holott Soros szisztémája tulajdonképpen teljesen sablonos volt. Más is megtehetette volna, csak

1939

AZ ELSŐ ADAKOZÁS: Soros kétszer tíz pengőt küld a szabadságukért harcoló finneknek.

1947

ELHAGYJA Magyarországot. A berni eszperantó világkongresszus ürügyén Svájcba utazik apjával, majd Londonba megy. Alkalmi munkákból tartja el magát, majd beiratkozik a London School of Economicsra (LSE). Közgazdaságtant tanul és filozófiát hallgat Karl Popper-től.

1952

SOROS GYÖRGY diplomát szerez az LSE-n. Egy darabig még kézitáskák eladásával keres pénzt, majd gyakornoki munkát kap egy londoni befektetési banknál, a Singer & Friedlandernél. Fizetése heti hét font.

1959

A WERTHEIM & CO. európai részvényelemzője és kereskedője. Kezd nevet szerezni a nagy intézményi befektetők körében.

1962

ÁTIGAZOL egy másik befektetési bankhoz, az Arnhold & S. Bleichroederhez.

1969

NÉGYMILLIÓ dolláros tőkével megalapítja a legendás híró későbbi Quantum Fund elődjét. Ugyanebben az évben létrehozza a George Soros Charitable Trustot, és négy amerikai szervezetnek kioszt 7000 dollárt.

1979

„ELEGET KERESTEM” jelszóval Soros megkezdí globális filantróp tevékenységét, először az apartheid által elnyomott dél-afrikai fekete diákoknak ad ösztöndíjat a Cape Town Egyetemre. A Quantum ekkor 100 millió dolláros, Soros vagyona 26 millió dollár.

1981

A QUANTUM FUND eszközei két év alatt 100 millió dollárról 400 millióra ugrottak, de hirtelen megtörik a sikerszéria: az alap vagyona 22,9 százalékot csökken.

A TULÉLÉSTŐL A VILÁGHÍRIG

1930

SOROS GYÖRGY megszületik Budapesten. Anyja Szücs Erzsébet, apja Schwartz Tivadar, a család nevét 1936-ban változtatják Sorosra.

1944

A NÉMET MEGSZÁLLÁS alatt hamis iratokkal, Kiss Sándor álnéven rejtőzködik Budapesten, nyáron anyjával együtt Balatonalmádiban rejtőzködik Brandeisz Elzánál.

1948

SOROS PÁL, György bátyja is elhagyja az országot, a magyar sósapat tagjaként Svájcba indul a Sankt Moritz-i téli olimpiára. Néhány hónapot Ausztriában tölt, majd Amerikába utazik, és New Yorkban telepedik le.

1956

KILÉP A CÉGTŐL, elhagyja Angliát, Amerikába megy, az F.M. Mayernél dolgozik New Yorkban. Itt érik az első Wall Street-i sikerek. Ugyanebben az évben szülei, Tivadar és Erzsébet is kivándorolnak Magyarországról, ’57-ben ők is New Yorkban telepednek le.

1960

MEGNŐSÜL, első felesége Annalese Witschak. Ebből a házasságból születik Andrea, Robert és Jonathan Soros.

1968

MEGHAL Soros Tivadar New Yorkban.

1973

JIM ROGERSSEL együtt kilép az Arnhold & S. Bleichroedertől, és önálló cégen menedzselik hedge fundjukat. Az alap ekkor 12 millió dolláros, Soros részesedése húsz százalék. Egy darabig még Soros Fund néven fut, de a kvantumfizika előtti tisztelgésből hamarosan átnevezik Quantum Endowment Fundra.

1980

JIM ROGERS otthagyja a Quantum Fundot.

1983

ELVÁLIK és újra megnősül, második felesége Susan Weber. Két gyerekük születik: Gregory és Alexander. Házasságuk 2005-ig tart.

időkben is előbukkant belőle. Apja visszaemlékezéseiből derül ki, hogy amikor például ’44–45 telén, Budapesten, valamikor este 7 és 10 között minden egyes nap elment az áram a lakásokban, álnéven bujkáló kamasz fiai azzal ütötték el az időt, hogy fogadásokat kötöttek, ki találja el jobban az áramszünet pontos óráját és percét. A dolognak tétje volt, aki veszített, az lopakodott másnap egy vödörrel vízért a közeli Vásárcsarnok pincéjébe, ahol még működött a vízvezeték, aki meg nyert, annak dugi csokoládé, esetleg egy-egy nehezen beszerezhető zserbószelet volt a jutalma.

Nagy mázlija, hogy végül hagyta magát lebeszélni a Szovjetunióról, ami apja háborús kalandjai miatt akkor ugyanannyira vonzotta, mint a titokban hallgatott BBC-ből ismert Anglia.

Így végül Svájcban keresztül Londonban kötött ki, ahol körülbelül ugyanúgy kezdte, ahogy sok mai magyar.

Sorosék amúgy a körülményekhez – a minden zsidó feje felett állandóan ott lebegő életveszélyhez – képest viszonylag simán átvészelték Budapest ostromát, a gettósítást, a zsidók elhurcolásának vagy Dunába lövetésének borzalmas hónapjait. Ez egyértelműen Soros Tivadar helyzetfelismerésének és józanságának volt köszönhető, amit

erősen megalapozott, hogy már túlélte egy korábbi világháborút és vele egy szibériai hadifogságot. A túlélés tudományának nagy mestere – ahogy Soros György nevezi apját – még Schwartz Tivadar néven önként, főleg

kalandvágyból jelentkezett az első világháborúba, katonatiszti szolgálatra.

A kaland aztán hamar vérre menő játékba fordult, hadifogságba került, Szibériába hurcolták, onnan megszökött, majd belecsöppent az orosz forradalomba. Közben megtanult oroszul, és ráadásképpen eszperantóul is (később két életrajzi könyvét is eszperantóul írta meg Teodoro Schwartz néven), és egy életre belé vésődött, hogy vannak helyzetek, amikor az addigi szabályok és törvények egyszerűen érvényüket veszítik. Hiába jogkövető állampolgár

az ember, pláne diplomás ügyvéd, mint dr. Soros Tivadar, bizonyos időkben, jogtalan államban, nincs más megoldás, saját jogrendszert kell követni.

Ez a felismerés mentette meg később a családját. Ezért tépette le fiairól és feleségéről a sárga csillagot ’44-ben, próbálta rábeszélni minden ismerőst, hogy tagadja meg a behívóparancsot, szerzett hamis, keresztény igazolványokat közeli rokonainak és nagyon sok ismerősének. És talán ezért tudta végig megőrizni önbecsülését és magabiztosságát. Kevés akkor Pesten bujkáló zsidó volt annyira merész, hogy minden kijárási tilalom ellenére kávéházakba, a Rudas fürdőbe, színházba járjon. És – bármily mehökkentően hangzik is – ezért mondhatta később azt Soros György 1944-ről, hogy bár tizennégy évesen valószínűleg nem érezte át kellően a veszélyt, élete „talán legboldogabb éve volt”.

Apja végig józanul uralta a helyzetet, a történelem pedig igazolta döntéseit. Például azt, hogy jobb rejtőzködési stratégia, ha nem együtt bujkálnak végig, hanem szűk családjá – felesége, fiai és anyósa – szétválík, és egyenként próbálják meg túlélni a zsidóüldözést. Soros György így került Kiss Sándor néven néhány hónapra Baufluss úrhoz, aki – pár ezer bankóért, és mert felesége is zsidó volt – keresztfiaként felügyelte. Baufluss úr osztályvezető volt a mezőgazdasági minisztériumban, és az volt a munkája, hogy elkobzott zsidó birtokokat leltározzon. Ezekre a vidéki utakra néhányszor a 14 éves Soros fiú is elkísérte – sokkal később ez igazi csemege volt a már befolyásos milliárdost érő, olykor antiszemita támadásokhoz.

Soros Tivadar a család pénzügyeit illetően is jó döntést hozott, amikor még a háború alatt szinte az összes családi ingatlantól megszabadult. Csak ő tudná megmondani, mennyire volt ez tudatosan időzített üzleti húzás, vagy mennyire motiválta megszokott bohém életvitele, mindenestre időben pénzzé tett mindent, amit a kommunizmus beköszöntével amúgy is elvettek volna. Tivadar ugyanis szerette élvezni az életet. Ügyvédként – amíg egyáltalán tehetett – épp csak annyit dolgozott, amennyit nagyon muszáj volt, inkább a vagyon felélésében jeleskedett, semmint gyarapításában. Előfordult például, hogy valamikor a 40-es években kisebbik fiát szalasztotta kölcsönért egy tehetős ügyfeléhez, hogy aztán a pénzből gyorsan síelni menjen az egész család.

„Hazatérve apám pár héten át kelletlenül többet dolgozott, hogy visszafizesse az adósságát” – mondja a Soros on Soros interjúkötetben Soros György.

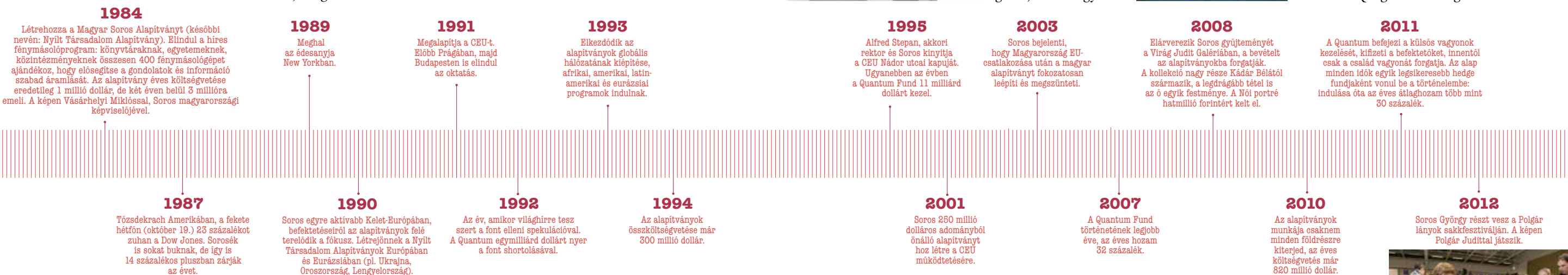
A család vagyona akkoriban főleg ingatlanokban testesült meg. Lakásuk kifejezetten jó helyen, a Parlamenttel átellenben, a Kossuth tér sarkán állt, volt egy ’35-ben épült szép Bauhaus nyaralójuk a Lupa-szigeten, később egy ház

Berlinben, kettő Bécsben. Ezekhez részben Soros Erzsébet, Tivadar feleségének apai örökségeként jutottak hozzá, de egy időben jól jövedelmezett Tivadar lapkiadója is. Az első világháborúból hazatérve ugyanis többedmagával megalapította az ország első eszperantó újságját, a Literatura Mondót (Irodalmi Világ), a 20-as évek Magyarországn ez nyereséges vállalkozás volt.

Soros György apját azonban a pénz csak addig érdekelte, amíg volt mire elkölteni, például utazásokra. Berlin, Párizs, London mellett szívesen mentek síelni Davosba vagy Garmisch-Partenkirchenbe, bár anyja emlékei szerint mindig szerényen utaztak, első osztályon vagy hálókocsiban soha. Az 1925-ös genfi eszperantó világkongresszusra például Zürichig vonattal mentek, majd a hátralévő út nagy részét Erzsébet és Tivadar tíz nap alatt egyszerűen lesétálta.

Az eszperantó szál végül Soros György disszidálásánál is kapóra jött. 1947-ben már nem lehetett akárhogy útlevelet kapni, de egy újabb eszperantó világkongresszus, ezúttal Bernben, jó ürügy volt. A 17 éves Soros addigra elvágódott Magyarországról, utazni akart, világot látni, és ahogy később megvallotta, elszakadni kicsit az apjától, mert túlságosan úgy gondolkozott, ahogy az ötvenéves Tivadar. Nagy mázlija, hogy végül hagyta magát lebeszélni a Szovjetunióról, ami apja háborús kalandjai miatt akkor ugyanannyira vonzotta, mint a titokban hallgatott BBC-ből ismert Anglia.

Így végül Svájcban keresztül Londonban kötött ki, ahol nagyjából úgy kezdte, ahogy sok mai magyar. Mosogatott, segédpincérkedett, hordárnak állt a pályaudvaron, almát szüretelt, falat festett, és közben próbálta előteremteni a tandíjat a London School of Economicsra (LSE). A fényűzés csúcsa akkoriban az volt, amikor a Quaglino’s nevű elegáns belvárosi étterem konyhájában segédkezve behabzsolhatta az úri vendégkör néhány megmaradt profiterolját. Ma, amerre jár, Soros Györgyöt szakácsok kísérik, és bár már kevés időt tölt Londonban, van egy háza a belváros egyik előkelő negyedében. Arrafelé, ahonnan a Quaglino’s vendégköre is származik.

Mára már nem a pénzszerzés vágya hajtja Soros Györgyöt. Negyven évvel ezelőtt, amikor a Quantumban forgatott eszközök értéke elérte a 100 millió dollárt, saját vagyonát meg nagyjából 25 millió dollárra becsülték, kijelentette, hogy eleget keresett. Leghíresebb és legnagyobb volumenű font elleni spekulációját ugyan csak évekkel később vitte végbe, és később személyes vagyona is ezerszer akkorára hízott (az amerikai Forbes-listán 25 milliárddal tetőzött 2016-ban), ám 1979 óta egyre tudatosabban keresi a pénz társadalmilag hasznos elköltésének módját. Soros, aki a 8 Órai Újság 1939. december 23-i cikke szerint kilencévesen húsz pengővel segítette a szovjetek ellen harcoló finn

Ha nincstelen filozófusként is befolyásolhatta volna a világ folyását,

biztos, hogy inkább filozófusnak áll.

De amikor egy reggel visszaolvasta,

amit előző nap írt, és maga sem értette, mit akart mondani, inkább visszatért az üzletbe.

testvérek szabadságharcát, 49 évesen a fejébe vette, hogy temérdek pénzével és befolyásával az emberiség boldogságát akarja biztosítani.

Nem arról van szó, hogy ne élvezné a kényelmes jólétet. Közeli ismerősei szerint nagyon is szereti a kimondottan jómódot, a legjobb öltönyöket és legszebb selyem nyakendőket, bár a hívalkodó magamutogatás és a rongyrazás nincs ínyére. „Nincs jachtja, magángépe, helikoptere, az autók különösebben nem érdeklik, a lakása is inkább funkcionális, nem olyan cifra, mint például Munk Péteré volt” – mondja Teplán István, aki az elmúlt évtizedek alatt többször megfordult Soros manhattani rezidenciáján és Long Island-i nyaralójában, de járt a már elhunyt magyar–kanadai milliárdosnál is. „A New York-i lakás a Fifth Avenue-n van, kétszintes penthouse, a lift közvetlenül a lakásba visz fel,

nagyon igényesen renoválták, fantasztikus a kilátás a Central Parkra. És sok sakktábla van a lakásban, Gyuri időnként lépdel a figurákkal.”

Ez a szenvedély valószínűleg a gyerekkorából ered, legalábbis Soros Tivadar emlékirataiban is visszatérő motívum, hogy a ’44-es bujkálás alatt időnként szerét ejtette, hogy lejátsszon egy-egy partit a fiaival. Nem sejtette, hogy kisebbik fia ennek majd sokkal később Polgár Judit ellen is hasznát veszi, és hogy a világ legjobb sakkozónője egész elismerően nyilatkozik a játékaról. „Többször is találkozunk, és mindig a sakk volt a középpontban – mondja Judit, aki az általa rendezett

sakkfesztiválon 2012-ben például szimultánt játszott Soros Györggyel. – Akkor két óra után el kellett mennie, és még nem fejeződött be a játszma. Érdekes volt látni, hogy amatőr játékos léte re meglepően magas színvonalon sakkozott, például képb en volt a megnyitási fázis teendőivel. Második alkalommal az egész partit sikerült lejátszani. Abban a játszmában is ügyesen küzdött, de alulmaradt.”

Soros György megtehetné, hogy csendes, nyugodt életet él, visszavonulhatna southamptoni nyaralójába Long Islanden, kortyolhatná kedvenc Campariját, és adózhatna a hobbijainak. Mindig egészségtudatosan és sportosan élt, aki járt nála Southamptonban, mind azt meséli, hogy bár azon a partszakaszon gyakoriak az ördögi hullámok, vállán egy törülközővel reggelente kísétál a kertkapun, és úszik egyet az óceánban. Azt is mondják, nem sokkal ezelőtt is még fantasztikusan

síelt, és bár talán nem volt annyira profi, mint bátyja, Soros Pál, aki a magyar téli olimpiai csapatba is befért ’48-ban, de különösen szerette a pályán kívüli vadabb lesiklást. A tenisz még nagyobb szenvedélye, amerre utazott a világon, mindig gondoskodott megfelelő partnerekről – New York-i szóvivője szerint most, 88 évesen is rendszeresen játszik.

Soros azonban ennél nyughatatlanabb természet, sokkal nagyobb egóval és már-már abnormális küldetéstudattal. Furcsa ez egy hipersikeres pénzember esetében, de őt igazából nem a pénz és a materiális dolgok, hanem a gondolatok és az elvont fogalmak teszik boldoggá, nem a piacok, hanem a társadalmi, politikai változások érdeklik, mindig azok mozgatták. Árulkodó, hogy a műgyűjtéssel is felhagyott, pontosabban igazán komolyan soha nem is kezdett neki. „Túl konkrét, jobban szeretem az absztrakt dolgokat, és még meg is kéne jegyeznem az alkotók nevét, nagyon fárasztó” – mondta egyszer, és bár volt azért a tulajdonában egy 130 darabos festménykollekció – legalább negyven Kádár Béla-alkotás volt benne –, 2008-ban a Virág Judit Galériában kompletten elárvereztette, hogy a bevételt az alapítványai használhassák.

...
Ha nincstelen filozófusként is befolyásolhatta volna a világ folyását, szinte biztosan filozófusnak áll – tett is egy kitérőt ebbe az irányba a 60-as években, már néhány sikeres üzleti év után, de még jóval a nagy dobások előtt. ’63 és ’66 között legtöbb idejét első filozófiai esszéjének szentelte (a The Burden of Consciousness abban a formában sosem jelent meg), de amikor egy reggel visszaolvasta, amit előző nap írt, és maga sem értette, mit akart

mondani, inkább visszatért az üzletbe.

Amióta 18 évesen megismerte Karl Popper filozófiáját az LSE-n, megfertőződött a nyitott társadalom fogalmával. Jól jött ehhez az a tapasztalat is, hogy saját bőrén érezte a különbséget Anglia, majd Amerika és Magyarország, vagyis a nyitott és az előbb a nacionalizmus, majd a kommunizmus által bezárt kelet-európai társadalmak között. Azóta minden filozófiai munkájának és minden társadalmi, politikai cselekedetének ez a sarokköve: oda tesz pénzt, ahol a diktatúra, a sovinizmus, az antiszemitizmus, az elnyomó rezsimok ellen van értelme küzdeni, ahol úgy érzi, hogy felpiszkálhatja a kritikai gondolkodást, előmozdíthatja a demokrácia, a pluralizmus, a piacgazdaság, a szabad társadalmak kiépülését.

Nem meglepő, hogy még az apartheid idejében adott első dél-afrikai ösztöndíjak után figyelme egyértelműen Magyarország és a volt szocialista tábor felé fordult. Már a 80-as évek első felétől egyre gyakrabban jött Budapestre, egyre többekkel kereste a kapcsolatot, építette azokat a csatornákat, amelyeken keresztül adhatja a pénzt és bomlaszthatja a rendszert. A még a rendszerváltás előtt álló oszladozó szocializmusban pedig szívesen látták Soros Györgyöt, a pénztét legalábbis örömmel fogadták, nem volt nagyon rajta kívül senki, aki akkoriban pénzt, pláne kemény valutát hozott volna az országba. Ráadásul nem kért érte semmit. Művészeket, kulturális intézményeket, fiatal értelmiségieket, politikusjelölteket, a demokratikus ellenzék tagjait támogatta, amerikai tanulmányutakat, oxfordi ösztöndíjakat osztogatott.

„Nem játszotta a gógös adakozót, nem volt megközelíthetetlen, azt meg végképp nem várta el, hogy bárki hálálkod-

1993-ban, néhány hónappal a font bedöntése után

mondani, inkább visszatért az üzletbe. Helyesen ráértett, hogy leendő milliárdos gondolkodóként később könnyebb lesz nyitogatni a társadalmakat.

Korai elmékedéseit évtizedek múltán vette újra elő a fiókból, beépültek későbbi munkáiba, de tudományos körökben máig nem hoztak áttörést. *(Legfontosabb könyveiről és elméleteiről lásd külön cikkünket a 36. oldalon.)*

„Bukott filozófus” – szokta magáról önironiával megjegyezni, és sikertelenségét azzal magyarázza, hogy bár ott vannak a gondolatok, nem tudja őket elég átütően átadni, ezért nem kapta meg eddig a vágyott elismerést. Az őt közelebbről ismerők sejtése szerint valahol mélyen ez eléggé bántja.

Amióta 18 évesen megismerte Karl Popper filozófiáját az LSE-n, megfertőződött a nyitott társadalom fogalmával. Jól jött ehhez az a tapasztalat is, hogy saját bőrén érezte a különbséget Anglia, majd Amerika és Magyarország, vagyis a nyitott és az előbb a nacionalizmus, majd a kommunizmus által bezárt kelet-európai társadalmak között. Azóta minden filozófiai munkájának és minden társadalmi, politikai cselekedetének ez a sarokköve: oda tesz pénzt, ahol a diktatúra, a sovinizmus, az antiszemitizmus, az elnyomó rezsimok ellen van értelme küzdeni, ahol úgy érzi, hogy felpiszkálhatja a kritikai gondolkodást, előmozdíthatja a demokrácia, a pluralizmus, a piacgazdaság, a szabad társadalmak kiépülését.

Nem meglepő, hogy még az apartheid idejében adott első dél-afrikai ösztöndíjak után figyelme egyértelműen Magyarország és a volt szocialista tábor felé fordult. Már a 80-as évek első felétől egyre gyakrabban jött Budapestre, egyre többekkel kereste a kapcsolatot, építette azokat a csatornákat, amelyeken keresztül adhatja a pénzt és bomlaszthatja a rendszert. A még a rendszerváltás előtt álló oszladozó szocializmusban pedig szívesen látták Soros Györgyöt, a pénztét legalábbis örömmel fogadták, nem volt nagyon rajta kívül senki, aki akkoriban pénzt, pláne kemény valutát hozott volna az országba. Ráadásul nem kért érte semmit. Művészeket, kulturális intézményeket, fiatal értelmiségieket, politikusjelölteket, a demokratikus ellenzék tagjait támogatta, amerikai tanulmányutakat, oxfordi ösztöndíjakat osztogatott.

„Nem játszotta a gógös adakozót, nem volt megközelíthetetlen, azt meg végképp nem várta el, hogy bárki hálálkod-

2013

83 évesen harmadszor is megnősül, a nála 41 évvel fiatalabb Tamiko Boltont veszi el. Ugyanebben az évben, 87 évesen New Yorkban meghal Soros Pál, Soros György bátyja.

2015

A politikai támadások miatt Oroszországban megszüntetik a Nyílt Társadalom Alapítványt.

2017

18 milliárd dollárt az alapítványokra ruház a saját vagyonából.

2019

A CEU részlegesen Bécsbe költözik, megnyitja bécsi kampuszát.

2014

A Financial Times listáján Soros minden idők legjobb fedezetialap-kezelője. A Quantumban kezelt eszközökön 1973 óta 39,6 milliárd dollár profitot keletkezett.

2016

Soros György 25 milliárd dolláros vagyonával a világ 23. leggazdagabb embere a Forbes globális listáján.

2018

A Nyílt Társadalom Alapítvány kivonul Magyarországról, az iroda Budapestről Berlinbe költözik. Ugyanebben az évben az alapítványok a világ több mint 40 országában vannak jelen, éves összköltségvetésük közel 1 milliárd dollár. Soros a legfrissebb gazdaglistán 8,3 milliárd dolláros magánvagyonával a 178. helyen áll, a Financial Times az Év emberének választja.

jon neki” – mondja Vásárhelyi Mária, aki apja, Vásárhelyi Miklós révén többször találkozott Sorossal. Ha volt valaki, akit évtizedeken át Soros első számú emberének, magyarországi képviselőjének tarthattak Budapesten, az Vásárhelyi Miklós volt, a kezdettől egészen 2001-es haláláig a Soros Alapítvány elnöke.

Hogy miért pont őt szemelte ki legfőbb bizalmasának Soros, azt Mária is csak találgatja, hiszen nem sokkal korábban ismerték meg egymást, amikor ’83-ban, az egyik első ösztöndíjasként Vásárhelyi Miklós a New York-i Columbia Egyetemen kutatott. Talán a hasonló családi háttér, a hasonló neveltetés, Vásárhelyi ’56-os múltja, a kommunizmus alatt átélt szenvedései, a demokratikus ellenzék körében addigra kivívott tekintélye, az intellektuális kapocs és a személyes szimpátia mind együtt vezettek oda, hogy néhány beszélgetés után Soros őt bízta meg képviseletével a formálódó alapítvány élén.

És bár sokan Soros egyik hibájául róják fel, hogy túl gyorsan hoz döntéseket, amik a befektetéseinél nagyon jól, a személyi kérdésekben viszont balul sülnének el, Vásárhelyit illetően minden forrásunk szerint tökéletesen választott. Az alapítvány ’84-ben – akkor még a pártállami befolyás alatt álló Magyar Tudományos Akadémia égisze alatt – nagyon gyorsan létre is jött, azonnal óriási pezsgés indult körülötte, és évekkel később a már Nyílt Társadalom Alapítványok néven alakuló régiós, majd globális hálózat újabb és újabb tagjainak prototípusává vált.

...
Az első időszakban Soros három-négy havonta jött, általában néhány napot töltött Budapesten, minden cécó nélkül. Amikor egyik első látogatáskor, ’84 nyarán épp nem tudta mivel elűtni a hétvégéjét, Vásárhelyi-éket kérdezte, mi a programjuk. Mária és férje, Dés László éppen Kaposvárra készültek, a kaposvári színházban ment akkor Dés egyik darabja. „Eljött velünk egész hétvégére, megnézte az előadást, mindenkivel elbeszélgetett, evett-ivott a büfében, ahogy bárki más, jól érezte magát – meséli Mária. – Teljesen átlagosan, normálisan viselkedett, ott aludt ő is a színeszházban.”

És – mint később több interjújából kiderült – azokban az években elképesztően élvezte a szellemi pezsgést, ami a még teljesen informális keretek között cseperedő alapítvány körül kialakult. Ma már teljesen másképp működik minden, a budapesti bölcsőből kinőtt egy 41 országra kiterjedő, 1600 embert foglalkoztató hálózat, ahol – bármennyire idegen is ez Soros természetétől, és bármennyire ódzkodott is ettől az elején – szigorú procedúrák, belső szabályzatok, kiterjedt bürokrácia mentén óriási büdzsével és nyilván sokkal profibban, de jóval kevésbé rugalmasan történnek a dolgok.

A hősor bája az apró stáb és a minimális adminisztráció volt, ahol Soros azt érezhette, hogy évi hárommillió dollár-ból is csodát lehet tenni, és csak a fő irányokat kell megszabnia. Minden más szinte szájhagyomány útján, egyszerű pályázatokkal és rövid elbírálással, alulról, önszerveződve,

nagy intellektuális energiákat felszabadítva burjánzott.

„A rendszerváltás után, amikor már maximálisan pörgött az alapítvány, egy hétvégi ebédet nem lehetett nyugodtan végigülni a szüleimnél – mondja Vásárhelyi Mária, miként csapódott ez le családi életükben. – Folyton csörgött a telefon, néha én vettem fel, mindig mindenki úgy kezdte, hogy »tanácsot szeretnék kérni«. Ez konkrétan azt jelentette, hogy pénzt akar, pályázni szeretne a Soros Alapítványnál.”

Hosszú lista lenne, hogy ki mindenki kért és kapott támogatást Soros Györgytől, aki – ezt minden forrásunk megerősítette – a személyes döntésektől mindig távol tartotta magát. A fő célokat, a támogatandó ügyeket viszont egyértelműen ő szabta meg, és ebben az oktatás kiemelt helyen volt, ma is az egyik legfontosabb. Szerinte a kulcs ugyanis az emberek fejében van, azt kell megváltoztatni, hiszen személyesen is megélte, hogy a tudatlanság minden rossznak, például az antiszemitizmusnak is melegágya.

Vásárhelyi Miklós vitte el ’86-ban Sorost a Ménesi úti

Bibó kollégiumba is, hogy megismerje a formálódó fiatal ellenzék néhány kulcsfiguráját. Ez a találkozás mély benyomást tett rá – ha nem is nevesítve, de világossá tette, hogy szeretné őket támogatni. Pár évvel később, ’91-ben erről így nyilatkozott a Figyelőnek: „Nem is rejtem véka alá, hogy én eszmeileg a Fidesszel szimpatizálok. Tény, hogy a Soros Alapítványnak is szerepe van e tehetséges fiatal politikusgárda kinevelésében. Én őket tartom a jövő ígéretének.” Politikai pártként magát a Fideszt az alapítvány ugyan nem támogatta (nem is támogathatta), de az köztudott, hogy a jelenlegi politikai elit színe-java kért és kapott is Soros-pénzt, Orbán Viktor jelenlegi miniszterelnök 26 évesen például kilenchavi ösztöndíjat nyert Oxfordba.

„Soros egyáltalán nem szólt bele a döntéseinkbe. Az, hogy Orbán belefért a programba, nem volt kérdés, imponáló pályázó volt – írta a Forbes kérdésére Robert Evans, az Oxfordi Egyetem emeritus történészprofesszora, aki ’89-ben tagja volt a Soros-ösztöndíjakat elbíráló bizottságnak. – Azzal viszont gond volt, hogy Orbán csak egy-két hónapot töltött Oxfordban, majd politikai elfoglaltságai miatt visszament Magyarországra, márpedig nem erre találták ki ezt a programot. Vagy itt kellett volna maradnia, vagy lemondani valaki más javára, hiszen sokan álltak sorba még a listán.”

Soros ilyen egyedi kérdésekkel mindenesetre sosem foglalkozik, őt a nagy kép érdekli. Többen mondják róla, hogy sokszor naivan, túl jóhiszeműen áll hozzá országokhoz, emberekhez, problémákhoz, és bármily éles eszű spekuláns, az emberek megítélésénél néha mellélő. Oroszországban például már ’87 óta – még a Szovjetunió idejében – próbálta elősegíteni a demokratikus átmenetet, öntötte a pénzt az országba, mígnem azt vette észre, hogy eltűnt 14 millió dollár. „Havi ötmilliót küldtünk egy programra,

A beszélgetéseket mindig a lényegre koncentráltam,
nem volt smúz körülötte, és nagyon jó képessége van arra,
hogy elkülönítse különböző szerepeit,
gond nélkül ugráljon filantrópia és hedge fund között.

és nem néztük, hogyan költik el” – ismerte el részben saját felelősségét is ’95-ben Connie Brucknak, aki a The New Yorkerben írt hosszú portrét róla.

Teplán István ennél plasztikusabban fogalmaz, miután a 90-es években maga is járt az orosz irodában: „Benne volt a levegőben a lopás, ha leesett egy féldolláros, az nem koppant.” Ennek ellenére Soros nem tett le róla, hogy érdemi változásokat érjen el az orosz társadalomban, és sok éven át folyósított legalább egymilliárd dollárt számtalan programra. Végül mégis be kellett látnia, hogy Oroszországba beletörött a bicskája: 2015-ben alapítványait kitiltották az országból.

Míg a 90-es és 2000-es években fokozatosan ritkítva, de még sűrűn járt Magyarországon, rengeteg ügy és annak képviselője előtt nyitva állt Soros György szállodai szobájának az ajtaja. Korábban a régi Fórum szállóban (ma Intercontinental) lakott, később a Four Seasonst preferálta – általában a legfelső emeleten vett ki lakosztályt, ott lehetett vele találkozni. Mizsei Kálmán, az ENSZ korábbi főtítkárhelyettese, később az EU moldovai különmegbízottja, majd ukrainai reformmissziójának vezetője is többször járt nála.

„A beszélgetéseket mindig a lényegre koncentráltam, nem volt smúz körülötte, és nagyon jó képessége van arra, hogy elkülönítse különböző szerepeit, gond nélkül ugráljon filantrópia és hedge fund között. Ha valaki egy sürgős befektetési kérdéssel hívta például Amerikából, pillanatok alatt átváltott, kinyitotta az agyának azt a rekeszét, villámgyorsan döntött, aztán becsukta, és teljesen zavartalanul visszatért egy elmélkedőbb, az alapítvány munkáját érintő témára. Ha viszont egy kicsit felemelte a hangsúlyt, hogy jóóó, akkor érezni lehetett, hogy a maga részéről befejezte” – mondja Mizsei.

Ő a legtöbbször Ukrajnáról vagy romakérdésekről beszélgetett Sorossal, miután felkérték, hogy 2011 és 2013 között integrálja Soros alapítványának különböző romaprogramjait. A számtalan ügy közül Sorosnak ez régóta szívügye, Mizsei szerint sokaknál korábban rátapintott, hogy mekkora probléma a cigányság leszakadása, és konzekvensen keresi is a megoldást.

„Voltunk egyszer együtt a Romaversitasnál, ahol maguk az érintettek megkérdezték, miért segíti őket. Soros röviden úgy válaszolt, hogy mert a cigányság Európa legnagyobb társadalmi igazságtalansága.” A 2000-es

évek eleje óta finanszírozott konferenciákat, életre hívta a Roma Oktatási Alapot (ma is évente több mint ezer diákot támogatnak), és ő nyúlt a legmélyebben a zsebébe, hogy elindulhasson a tíz éven át – 2005-től 2015-ig – tartó Roma Évtized Program a romák társadalmi integrálódásának elősegítésére.

Bakonyi Éva, az International Finance Corporation Afrikáért felelős főmunkatársa is úgy ismeri Sorost, mint akinél gyorsan, hatékonyan és nem tipikusan a tárgyalóasztal mellett kell elővezetni egy problémát. 1994 és 2000 között ő volt a magyarországi Soros Alapítvány igazgatója, később a CEU Business School igazgatósági elnöke, és 2000-ben háziasszonya (Master of Ce-

remony) Soros 70 éves születési napján New Yorkban. „Volt, hogy átugrottam hozzá egy napra síelni, ő is, én is Ausztriában voltunk a családdal, jó alkalom volt, hogy valamit megbeszéljünk. A hegyen amúgy nem lehetett vele a lépést tartani. Félelmetesen gyorsan és általában nem a kijelölt pályákon száguldott, mindig lent találkoztunk a felvonó alján. Pedig akkor már túl volt a hetvenen.”

Budapesti látogatásainál mindig fontos kérdés volt, ki menjen ki Soros elé a reptérre. „Az a félórás autótút befelé a városba nagyon értékes félóra volt – mondja Éva –, azalatt lényeges dolgokat lehetett megbeszélni, új ötleteket prezentálni. De amit másnak húsz mondatban mondanál, azt neki öt mondatban kell, mert nagyon gyorsan felfogja, és könnyen megunja, ha valaki hosszan beszél.” Egy ilyen reptéri úton folytatott beszélgetés eredménye lett például az ország első ingyenes e-mail-szolgáltatása, a Freemail ’96-ban. Az ötletet a Soros Alapítvány C3 Kulturális és Kommunikációs Központja valósította meg.

„Akkor lettünk jóban, Prágában galambszaros padlásokon mászkáltunk együtt, kerestük az egyetem helyét.” És közben finomították, miről is szóljon az egész. „Állandóan újabb ötletekkel bombázták,

már rettegtem, ha valaki mellé lépett, mert abból másnapra tanszék lett.”

„500 ezer dollárt kértem Gyuritól a C3-ra, ami a Silicon Graphics Magyarország és a Matáv együttműködési programjaként jött létre, és magában foglalta a Freemail létrehozását. Először nem tetszett neki az ötlet, mert azt gondolta, hogy az internet eleve jó üzlet és nem szorul támogatásra, de sikerült meggyőződnöm. Hiszen Magyarországon le volt maradva ezen a téren, és a széles körű internet-hozzáférés a nyitott társadalom, illetve a nonprofit és oktatási szféra szempontjából is döntő volt. Azt mondta, odaadja a pénzt az alapítványnak, ha garantálom, hogy az három éven belül visszafizeti.” Ez be is jött, ’99-ben az akkor még Matáv néven futó Magyar Telekom felvásárolta a Freemailt. „De Gyuri végül nem kérte vissza a pénzt, ott maradt az alapítványnál, és megalapozta az önálló C3 alapítvány létrehozását.”

Ami Soros és az e-mail vagy általában a friss technológia személyesebb viszonyát illeti, az többrétű. Teplán István évekkal ezelőtt még egy ipari műemlék telefonnal a kezében látta utoljára Sorost, és úgy ismerte meg, mint aki rengeteget olvas, de nem bújja a számítógépet, ellenben diktál és telefonáltat. Életében először viszont Sorostól hallotta azt a szót, hogy e-mail, továbbá tisztán emlékszik érveire, hogy a CEU-n minden diáknak legyen laptopja. Az meg már rektorhelyettesi időszakának (1992–2007) elején történt, hogy az ország első egyetemi bankautomatáját is a Közép-Európai Egyetem épületében helyezték üzembe.

Bizonyos szempontból a CEU létrejötte ellentmondás Soros törekvéseiben. A fogalmak, elvont gondolatok embere többször hangoztatta, hogy nem akarja betonba és habarcsba önteni nagyívű eszméit, mégis egy fizikai valójában létező oktatási intézmény az, amit sokan az életművének tartanak, olyasminek, ami majd halála után emlékműként őrzi a nevét. És ez valószínűleg nem is lenne ellenére. „Ha elfogy a pénzem, az alapítványokat bezárhatjuk, azoknak nem kell örökké működniük, csak az egyetemnek” – ez a ’95-ben kiadott Soros on Soros című könyvében olvasható.

A CEU is a rendszerváltozáskori nagy szellemi burjánzás egyik hajtásaként indult ’91-ben (az első kurzusok Prágában, majd ’92-őszén Budapesten), és ahogy Soros sok más ötleténél, rengeteg beszélgetés, intenzív gondolkodás előzte meg. ’86 és ’90 között egy rendszeresen megrendezett dubrovnik

nyári konferenciasorozat alapozta meg az egyetem eszmei

hátterét – felvonultak a kelet-európai ellenzéki értelmiség

jelentősebb tagjai, és amellet, hogy mindig minden költsé-

get Soros állt, sokszor maga is részt vett a vitákon.

„Ha ő ott van, aktívan van ott, a középpontba kerül” –

mondja Teplán István, aki a dubrovnikai szemináriumok

egyik szervezője volt, majd ’91–92-ben sokszor együtt

ment Sorossal Prágába és Varsóba. „Akkor lettünk jóban,

Prágában galambszaros padlásokon mászkáltunk együtt,

kerestük az egyetem helyét.” És közben finomították, miről

is szóljon az egész. „Állandóan újabb ötletekkel bom-

bázták, már rettegtem, ha valaki mellé lépett, mert abból

másnapra tanszék lett.”

Érdekes belegondolni, hogy 1992 volt az az év, amikor

a 62 éves – egy átlagos életpályán nyugdíjas korú – Soros

bedöntötte az angol fontot, de ugyanekkor a CEU indulá-

sánál is minden részlet érdekelte. Ahogy Teplán mondja:

„Nemcsak küldte messziről a csekket, hanem az idejét

és energiáját is erre áldozta, pedig végeláthatatlan meg-

beszélésekkel kezdődött minden. És ő szeret aludni egy

rövidet délután.” De ez sem volt akadály: „Ha másképp

nem ment, összetoltuk a székeket a szobában.”

Ami az újabb ötletekre, véleményekre való fogékonysá-

got illeti, Soros mások élményei alapján is mindig hasonló-

an viselkedik. Elvárja, hogy mindenki mondja el őszintén,

amit gondol, szereti versenyeztetni, ütköztetni a gondo-

latokat, akár össze is ugrasztani az embereket, és semmi

problémája nincs azzal, ha ellentmondanak neki. Vagy

akár formálisan lehülyézik. Mizsei Kálmán ilyet is átélt, amikor az alapítvány valamelyik budapesti konferenciáján Soros egy kérdésben makacskodott, Aryeh Neier – egyébként húsz éven át a New York-i Open Society Foundations elnökeként Soros legközelebbi, legbizalmasabb embere – megdühbe gurult. „Lehülyézte, szemére vetette, hogy mindig annak ad igazat, akivel utoljára beszélt, és Soros nem sértődött meg. Ő ilyenkor hümmögve elgondolkozik, hogy lehet-e benne valami igazság.”

És szinte sohasem kapja fel a vizet, bírálják bármilyen magas színről vagy bármilyen vehemenssen. „Nagyon kulturáltan kezelte, amikor Václav Klaus (*volt cseh miniszterelnök, később elnök – a szerk.*) ’92-ben nekirontott, és elüldözte a CEU ottani lábát Prágából, vagy amikor egy szűk évtizede, a görög válság idején éles vitái voltak Wolfgang Schäuble német pénzügyminiszterrel, aki szerint beledumált a német költségvetésbe” – említi Róna Péter, aki hallotta ilyen közegben Sorost reagálni. Nem válik indulatossá, határozottan, de elegánsan visszaérvel, azt viszont elvárja, hogy mindig a legmagasabb szinten meghallgassák.

„Kicsit sem szeppen meg, ha egy amerikai elnökkel találkozik, nincs benne az, hogy kisebb lenne bárkinél” – mondja erről Mizsei Kálmán, és ez Soros interjúból is átjön. Már a nyolcvanas években egy szintre emelte magát a nagyhatalmak vezetőivel, találkozót kezdeményezett az akkori amerikai elnökkel, George Bushsal, próbált bejutni Margaret Thatcher brit kormányfőhöz, és Gorbacsov szovjet elnöktől is kért időpontot. Amíg hivatali idejüket töltötték, egyikük sem fogadta, hiába tűzte magára a „stateless statesman”, állam nélküli államférfi eposzi jelzőjét, de azért 1992, a szenzációs-botrányos fonttámadás után szinte mindenhol megnyíltak előtte az ajtók. Soros pedig levonta a következtetést: a pénz teszi az embert fajsúlyossá.

Soros Pál is lehetett volna olyan híres, mint amilyen Soros György lett. A négy évvel idősebb testvér Paul Soros néven hasonlóan csillogó karriert futott be Amerikában, mint öccse: 22 évesen érkezett New Yorkba, mérnökként, feltalálóként belőle is multimilliomos üzletember lett. Kikötői logisztikával, tengeri mobilkikötők tervezésével és építésével foglalkozó cége, a Soros Associates nevéhez számos iparági újítás fűződik, saját és felesége nevéhez pedig egy alapítvány, ahová, ha az ő fiatalokukban létezik, minden bizonnyal maguk is pályáztak volna. A Paul and Daisy Soros Fellowships for New Americans egyetemi ösztöndíjakat ad Amerikában letelepedő, hátrányos helyzetű fiataloknak.

Sorosék végül mindannyian New Yorkban telepedtek le. ’56-ban a szülők is kivándoroltak, és bár megpróbálkoztak egy kávézó üzemeltetésével a közeli Far Rockawayben, az óceán partján, apja nemigen találta a helyét Amerikában, legszívesebben keresztül-kasul buszozott a kontinensen a Greyhound járataival.

Soros György közben háromszor nősült, öt gyereke született, és néhányszor arról is beszélt, hogy nem volt különösebben jó apa. „Túlságosan elfoglaltak a saját gondjaim, az üzlet, nem maradt elég energiám, hogy foglalkozzam a gyerekekkel” – mondta egyszer, bár azt is hozzátette, hogy később nagyon megjavult a viszonyuk. Négy fia közül ketten, Robert és Jonathan vagyonkezeléssel foglalkoznak, a most 34 éves Alex – aki időnként élete „legnagyobb tanárának” nevezi apját, és személyesebb Instagram-posztjaiban gyerekkori képeket is szokott mutatni kettejükről – a filantróp vonalon tűnik apja örökösének.

A hat évvel ezelőtti haláláig gyakran „láthatatlan Sorosként” emlegetett Pál egész életében másképp állt a jótékonykodáshoz, mint öccse. A háttérből, csendben adakozott, tudatosan távol tartotta magát attól, hogy politikai játszmák részévé váljon, mert aggályosnak látta a módot,

ahogy testvére filantrópiáját értelmezhetik. És valóban: Soros Györgynél jobban aligha indítja be bárki az özszeesküvés-elméletek gyártóinak fantáziáját, holott bőven vannak olyan törekvései, amelyekbe józan ésszel és legalább átlagos szociális érzékenységgel nehéz belekötni.

Ha csak az itthoni adományokból szemezgetünk, akkor nyilvánvalóan ilyen a hajléktalanok tbc-szűrése, a kórházak eszközparkjának modernizálása,

Michael Ignatieff, a CEU rektora és Soros György a Nádor utcában 2016 őszén. Soros akkor járt először az egyetem új budapesti kampuszán és utoljára Budapesten

vagy akár a 2010-es vörösiszap-katasztrófa után nyújtott egymillió dolláros gyorssegély (amikor is még Orbán Viktor is fogadta Sorost a Parlamentben). Vitan felül nemes cél a Vakok Intézete vagy a hospice-mozgalom támogatása is, amit anyja hosszú betegsége és látásának elvesztése személyesen is magyaráz.

Alapítványhálózatának alapértékei a világ számos pontján mégis hatalmas támadási felületet adnak, már az is nehezen felfogható, hogy miért is költi Soros György a pénzét messzi országokban, elvont és távoli célokra. Nem lehet, hogy pusztán altruizmusból teszi, amit tesz, mondják a gyanakvók, kell lennie valami mögöttes szándéknak. *(Lásd Ez politikai filantrópia című cikkünket is a 33. oldalon.)*

Ismertő szerint van is mögöttes szándék, csak pont annyira rendhagyó, mint minden, ami Soros György életében történik. „A nyitott társadalom nála olyan helyet foglal el, mint egy nagyon hívő keresztény ember hitében a jézusi tanok” – fogalmaz Varga György. A Figyelő korábbi főszerkesztője a 80-as években ismerte meg Sorost, majd később éveken át a CEU mellett működő Közép-Európai Egyetem Zrt. felügyelőbizottságának elnöke

Már az is nehezen felfogható, hogy miért is költi Soros György
a pénzét messzi országokban, elvont és távoli célokra.

Nem lehet, hogy pusztán altruizmusból teszi, amit tesz, mondják a gyanakvók,

kell lennie valami mögöttes szándéknak.

volt. Ő úgy látja, hogy Soros kudarcainak egy része is ebből fakad. „Hiszi, hogy a demokratikus rend a dolgok természetes formája, ezért ott is megpróbálkozik a kiépítésével, ahol ennek semmi múltja, semmi gyökere nincs.”

Róna Péter magyarázata szerint ez egy messiáskomplekus, amikor valaki az egóját egy ideológia érvényesítéséhez köti. „Ő attól ember, hogy megvalósítja Karl Popper elméletét” – mondja Róna. Amikor Sorost kérdezték sajátos filantrópiája lényegéről, szikáran elintézte: „Mert elveim vannak, és mert megengedhetem magamnak.” Ha pedig ezért a világ számos országában időről időre ellenséggé válik, azon aligha lepődik meg. Erre olyasmiket szokott mondani, hogy onnan tudja, hogy jó helyen van, ha legalább annyi ellensége van, mint barátja.

A barátsággal Soros amúgy egy kicsit furán van. A nagy születésnap partikon, 70-es, 80-as kerek ünnepeken úgy szokták köszönteni a vendégeket mint az 500 legközelebbi barátját, de azért ezt maguk a résztvevők is árnyalják. Közvetlenül viselkedik, az ilyen eseményeken röviden mindenkivel személyesen elbeszélget, de azért inkább munkakapcsolatokban erős, és ezt magáról is állította már. „Én elég távol tartom magamat, nem vagyok zárkózott, csak nem kötöttem olyan nagyon közeli barátságokat” – ismerte el '91-ben azon a bizonyos Fészek Klub-beli beszélgetésen.

Róna Péter szerint ennek az lehet az egyik oka, hogy azt érzi, szinte senki sem tud úgy ránézni, mintha ne lenne ott a vagyona az asztal közepén. „Ez ellen valahogy védekeznie kell, ő ezt választotta. De emberi értelemben ez az egyik legnagyobb gyengesége, kicsit úgy kezeli az emberi kapcsolatokat, mint a befektetéseit.” Róna ma is nagyra tartja, tiszteli Sorost, de kettejük régi ismeretségéből végül nem lett barátság. Sőt az ezredforduló tájékán össze is veszttek, azóta nem beszéltek egymással, és ez szerinte azért volt így, mert Soros így döntött, ugyanolyan határozottan és véglegesen, mint ahogy a tőzsdén megszokta. Lezárta a kapcsolatukat, mint egy pozíciót.

...

Hogy mostanában mit érezhet, mennyire érzi kudarcnak, hogy amit képvisel, az a világ számos országában veszteségre áll, mennyire bántja, ami például Magyarországon történik, vagy hogy mi fáj neki jobban, a gyűlöletkeltő plakátok, az évek óta ellene uszító kormánypropaganda vagy a CEU részleges elűzése, arról mindenkinek csak sejtései vannak.

Soros György 2016 ősze óta nem jött Magyarországra, minden magyar újságírói kérdést hárít, és a CEU érdekében az egyetemet ért támadásokkal kapcsolatban sem vállal konfrontációt. Minden forrásunk szerint azonban nyilván nagyon bántják a történetek, és különösen érzékenyen érinti az egyetem sorsa. „Sorosnak van egy intim kapcsolata az országgal – mondja Mizsei Kálmán –, de olyan ember, aki ezeket magában elintézi, kifelé nem mutatja.”

Ha kudarcot vagy méltánytalanságot érez – márpedig nehéz lehet nem méltánytalanságot érezni azután, hogy 1984 óta összesen 400 millió dollárnyi (mai áron több mint 100 milliárd forintnyi) támogatást hozott az országba –, azért nem személyes felelősöket szokott keresni. Néhány korábbi interjúban beszélt arról, hogy a gyerekkori üldöztetésekért sem hibáztatta a náci Németországgal szövetkező magyarokat, és magukat a németeket sem. Az emberekkel vagy a néppel szemben nem érzett haragot és keserűséget, és ez voltaképpen így koherens egész életfelfogásával. Eszerint ugyanis sohasem az egyén vagy egy nép, hanem mindig a társadalmi szisztéma a felelős. Ha ezt most is így gondolja, akkor könnyen levonhatja a következtetést, hogy mindaz, ami a világban történik, csak újabb megerősítés küldetésstudatának. Újabb érv arra, hogy tovább dolgozzon a nyitott társadalmakért. **F**